

УДК 811.133.1

UDC 811.133.1

**«ЛЖЫВЫЯ СЯБРЫ»
ПЕРАКЛАДЧЫКА
ЯК ФЕНОМЕН МІЖМОЎНАЙ
СЕМАНТЫЧНАЙ ІНТЭРФЕРЭНЦЫІ
(НА МАТЭРЫЯЛЕ ФРАНЦУЗСКОЙ
ДЫ АНГЛІЙСКОЙ МОЎ)**

**FALSE FRIENDS OF THE
TRANSLATOR AS A PHENOMENON
OF INTERLANGUAGE SEMANTIC
INTERFERENCE (ON THE MATERIAL
OF THE FRENCH AND ENGLISH
LANGUAGES)**

А. В. Тучынскі,

*кандыдат філалагічных навук, дацэнт
кафедры раманскага мовазнаўства
філалагічнага факультэта БДУ*

A. Tuchynski,

*PhD in Philology, Associate Professor
of the Department of Romanic Linguistics,
Faculty of Philology, BSU*

Паступіў у рэдакцыю 12.09.2023.

Received on 12.09.2023.

У артыкуле прадстаўлена адабраная група французскіх лексічных адзінак з нацыянальна-культурным кампанентам семантыкі ў параўнанні з англійскай мовай. Выяўляюцца памеры культуралагічнай дыстанцыі паміж культурай адпраўніка і культурай рэцыпіента паведамлення.

Ключавыя словы: лексічная намінацыя, безэквівалентная лексіка, французская мова, англійская мова, перанос, інтэрферэнцыя.

The article presents a selected group of French lexical units with national-cultural component of semantic in comparison with the English language. It reveals the scales of culturological distance between producer's and recipient's culture.

Keywords: lexical nomination, non-equivalent vocabulary, the French language, the English language, transition, interference.

Уводзіны. Антрапацэнтрычная парадыгма, якая стала асноўнай навуковай парадыгмай у пачатку XXI ст., характарызуецца ўзрослай цікавасцю даследнікаў да праблемы суаднесення мовы і культуры, параўнання дыстантавых, рознаструктурных моў (у прыватнасці, французскай і англійскай) з улікам культурных канатацый. Дадзены падыход дазваляе выявіць агульныя тэндэнцыі і спецыфіку нацыянальнага светаўспрымання і светаразумеання двух народаў. З пазіцыі лінгвакультуралогіі мова разглядаецца як кандэсатар нацыянальна-культурнай своеасаблівасці, у сувязі з чым у цэнтры ўвагі апынаюцца мова і культура.

Больш за тое, у сувязі з праблемамі, якія мелі месца, і выклікамі сучаснага свету, для якога характэрны працэс глабалізацыі, адбываюцца натуральныя адпаведныя змены ў лексічным складзе практычна кожнай мовы. Лексічны склад кожнай нацыянальнай мовы ўяўляе сабою складаную сістэму адлюстравання шматвяковага досведу спазнання атачальнай рэчаіснасці пэўнай этнічнай агульнасці.

Апошнім часам узрасла цікавасць даследнікаў да вывучэння паняцця эквівалентнасці, бо яно з'яўляецца цэнтральным для навукі пра пераклад і адным з фундаментальных для ўсяго мовазнаўства. Вызначэнне сэнсавых разыходжанняў і асаблівасцей безэквівалентных адпаведнікаў у рознаструктурных мовах з'яўляецца актуальным у сучаснай лінгвістычнай навуцы.

Асноўная частка. Кожная культура мае пераважную колькасць безэквівалентных лексічных адзінак, якія ўтвараюць аўтаномную падгрупу і перадаюць канцэпты, што пазначаюць прадметы побыту, з'явы, уласцівыя выключна дадзенаму этнасу. Пры гэтым колькасць такіх адзінак у розных мовах, што рэгіструюцца тлумачальнымі слоўнікамі, неаднолькавая і абумоўлена аб'ектыўнымі фактарамі.

Фарміраванне культурна маркіраванага слоўнікавага складу мовы – доўгі працэс, і шмат у чым ён залежыць ад блізкасці народаў-носьбітаў.

У рамках нашага даследавання блізкасць / аддаленасць кантактаў народаў вывучаных моў абумоўлівае наяўнасць спецыфічных цяжкасцей у студэнта, які вывучае французскую мову як другую спецыяльнасць пасля англійскай мовы.

У слоўніку французскай мовы безэквівалентная лексіка складае каля 2 %. Гэта сведчыць пра тое, што на яе долю даводзіцца арыентацыйна 10 000 адзінак з 500 000 слоў. Безэквівалентная лексіка рускай мовы складае 6–7 % ад агульнай колькасці актыўна ўжываемых рускіх слоў. Відавочна і тое, што гэтыя лічбы адлюстроўваюць толькі «верхавіну айсберга». Такая лексіка, у якасці асобнага самастойнага сегмента слоўнікавага складу, адлюстроўвае істотнае і важнае ў культуры ды паказвае глыбокія карані гісторыі і грамадскага жыцця дадзенага этнасу, функцыянальна скіравана ў адмысловую, з пункту гледжання дадзенай мовы, вобласць ведаў, што дазваляе зразумець менталітэт дадзенага народа і яго культурную выяву свету.

Згодна атрыманым намі дадзеным, слоўнікі англійскай мовы фіксуюць прыблізна 430 рускіх лексем, ступень даступнасці якіх носьбіту англійскай мовы вар'іруецца, тым часам як у слоўніку рускай мовы налічваецца не меней за 520 англійскіх слоў. У французскай мове доля безэквівалентнай лексікі (у адносінах да рускай мовы) складае па нашых падліках прыблізна 400 лексем. У сучаснай французскай мове доля англійскіх слоў вельмі значная: нам атрымалася выявіць больш 200 англійскіх слоў, якія шырока выкарыстоўваюцца ў французскай мове ў нашы дні: *attorney, autostop, baby, badge, bestseller, blue-jean, boy-scout, brainstorming, bridge (jeu de cartes), building, business, camping, cocker, cocktail, copyright, dancing, design, drugstore, drink,*

engineering, five-o'clock, folklore, gadget, hall, hobby, interview (interviewer), jazz, job, jogging, joint-venture, kidnapper, label, lady, leader, living, lobby, look, management, marketing, music-hall, nursery, O.K., parking, patient, performance, poster, pullover, relaxer, sandwich, script, sexy, shampooing, shopping, show, skating, slip, slogan, smash, smoking, snack-bar, sofa, speaker, star, sweater, toast, up-to-date, wagon, weekend, whisky і г. д.

Пры параўнанні французскай лексікі з лексікай іншых моў, навукоўцы часта кажуць пра тое, што французскаму слову ўласціва нематыыванасць, слабасць словаўтварэння, адцягненны характар семантыкі. Сцвярдженне пра слабую матываванасць французскай лексікі ў значнай ступені можа быць растлумачана, з аднаго боку, фанетычным зношваннем французскіх слоў спрадвечнага фонду, а з іншага боку, шырокім уключэннем у французскую лексіку запазычанняў, прадуктыўнасць якіх у якасці спосабу папаўнення слоўніка вызначаецца характарам кантактных моў, своеасабліваасцю моўнай сітуацыі і лінгвістычнай ідэалогіі грамадства, а таксама ўнутры структурнымі асаблівасцямі мовы-рэцыпіента. У Слоўніку замежных слоў [1] мы выявілі 1222 словы, якія ўтвораны з элементаў лацінскай мовы, 1438 слоў запазычаны рускай мовай з французскай, 460 слоў маюць англійскае паходжанне. Неабходна адзначыць, што ў даследаваннях разглядаюцца шырокаўжывальныя лексічныя адзінкі, што атрымалі распаўсюджанне ў вобласці грамадска-палітычнай і побытавай лексікі.

Як адзначаюць розныя даследнікі, шматлікасць пазычанняў – зусім не прыкмета «слабасці» мовы, а, хутчэй, адзнака яе адкрытасці, успрымальнасці культуры народа да іншага новага. Так, у сярэдзіне мінулага паўстагоддзя ў рускай і англійскай мовах больш за ўсё агульна культурных (не адмысловых) пазычанняў было з французскай мовы.

Пры працы з групай *адносных (рэлятывіўных) нематыываных англійскіх* адзінак безэквівалентнай лексікі ў параўнанні з французскай мовай для нас было важна ўсталяваць і ўлічыць памеры культуралагічнай дыстанцыі паміж культурай адпраўніка і культурай рэцыпіента: французскае *agonie* f, якое ў французскай мове мае значэнне 'dernière lutte avant la mort', у англійскай мове адзначаецца як 'souffrance (agony)'. Падобным чынам паводзіць сябе і слова *application* f, азначаючы па-французску 'zèle, diligence'. У англійскай мове – гэта слова змяняе значэнне на: 'demande, dossier, écrit de demande'. Прыкладзём прыклады адносных нематыываных французскіх адзінак БЭЛ для англійскай мовы: *bachelier* m па-французску азначае 'celui qui a son diplôme de bachelier. – En France, les jeunes gens passent un examen à la fin de leurs études secondaires, le baccalauréat (le bac). Ceux qui y sont reçus peuvent être admis alors dans les "grandes écoles", dans les

universités'. У англійскай мове слова *bachelor* мае іншае значэнне: 'célibataire'. Французская лексема *hazard* m, маючы значэнне 'chance f, événement m imprévisible', азначае ў англійскай мове 'risque'.

У рамках дадзенага артыкула выявім адабраную групу французскіх лексічных адзінак з нацыянальна-культурным кампанентам семантыкі ў параўнанні з англійскай мовай. Пры гэтым для нас было важна ўсталяваць і ўлічыць памеры культуралагічнай дыстанцыі паміж культурай адпраўніка і культурай рэцыпіента. У разглядаемую групу *адносных нематыываных французскіх адзінак* безэквівалентнай лексікі ў параўнанні з англійскай мовай увайшло 213 слоў. Прыкладзём прыклады: *achèvement* n, m – fin (n.f.), *accomplissement en angl.*, *achever* vt – finir, tuer; *réussir en angl.*, *actuel* adj. – en ce moment, vrai *en angl.*, *allure* n, f – vitesse, attitude, apparence; *charme en angl.*, *audience* n, f – admission auprès d'une personne, séance devant un tribunal; *les spectateurs, l'auditoire (n.m.) en angl.*, *collège* n, m – école secondaire (11 à 15 ans); *université, faculté en angl.*, *comédie* n, f – pièce de théâtre qui finit bien, *pièce comique en angl.*, *comédien* n, m – tout acteur, y compris un acteur comique; *acteur comique en angl.*, *composition* n, f – examen, ou essai, ingrédients, éléments constitutifs; *thème, étude en angl.*, *concurrence* n, f – rivalité, *accord en angl.*, *confus* adj. – embarrassé, perplexe *en angl.*, *déception* n, f – être trompé dans ses espérances, *tromperie en angl.*, *dé fiance* n, f – manque de confiance, *défi en angl.*, *emphase* n, f – exagération (soit de ton, soit dans les termes employés) antonyme de *naturel, simplicité; énergie, vigueur, éclat en angl.*, *engagement* n, m – promesse; *fiançailles, rendez-vous en angl.*, *faculté* n, f – comme en anglais pour capacité, section d'une université, *Faculté des Lettres, de Droit, de Médecine; corps enseignant en angl.*, *formellement* adv. – rigoureusement, nettement, certainement; *officiellement, cérémonieusement en angl.*, *lecture* n, f – nom qui correspond au verbe *lire*, conférence *en angl.*, *librairie* n, f – magasin de livres, bibliothèque *en angl.*, *monnaie* n, f – ce qu'on introduit dans un téléphone public, *argent en angl.*, *pièce* n, f – pièce de théâtre, chambre, fragment, document, pièce de monnaie; *morceau, feuille (de papier) en angl.*, *prétendre* v – affirmer, vouloir aspirer; *feindre en angl.*, *suite* n, f – nom du verbe *suivre*; *complet, costume en angl.*, *tuteur* n, m – personne chargée de protéger un mineur, précepteur *en angl.*, *vilain* adj. – méchant, malhonnête; *sale personnage, rôle ingrat en angl.*

Заклучэнне. Ва ўмовах узаемадзеяння моўных выяў свету роднай і судаследуемай моў адбываецца перанос і / ці інтэрферэнцыя культурных канцэптаў і, такім чынам, аб'ём супадзення іх значэнняў у кантактных мовах можа быць дасканалы розным, што выяўляецца пры ўліку прынцыпа міжмоўнай карэляцыі культурных канцэптаў у параўнаных мовах.

ЛІТАРАТУРА

1. Словарь иностранных слов : св. 21 000 слов / отв. ред.: В. В. Бурцева, Н. М. Семенова. – 2-е изд., стер. – М. : Рус. яз., 2004. – 817 с.

REFERENCES

1. Slovar' inostrannyh slov : sv. 21 000 slov / отв. red.: V. V. Burceva, N. M. Semenova. – 2-e izd., ster. – M. : Rus. jaz., 2004. – 817 s.